

**МЕХАНИЗЪМ ЗА РАБОТА И СЪТРУДНИЧЕСТВО МЕЖДУ
ИНСТИТУЦИИТЕ ПО СЛУЧАИ НА ДЕЦА, ВЪВЛЕЧЕНИ В
РОДИТЕЛСКИ КОНФЛИКТИ**

ДО:

МИНИСТЪРА НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

МИНИСТЪРА НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

МИНИСТЪРА НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

МИНИСТЪРА НА ПРАВОСЪДИЕТО

МИНИСТЪРА НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

**ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА ДЪРЖАВНАТА АГЕНЦИЯ ЗА
ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО**

**ИЗПЪЛНИТЕЛНИЯ ДИРЕКТОР НА
АГЕНЦИЯТА ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ**

**ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА УПРАВИТЕЛНИЯ СЪВЕТ НА
НАЦИОНАЛНОТО СДРУЖЕНИЕ НА ОБЩИНТЕ В
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**

И ГЛАВНИЯ ПРОКУРОР НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ, КАТО ПАРТНЬОР

В изпълнение на чл. 6а, ал. 3 от Закона за закрила на детето (ЗЗДет.), горепосочените държавни институции, осъществяващи държавната политика в областта на закрилата на детето, разработиха настоящия *Механизъм за работа и сътрудничество между институциите по случаи на деца, въвлечени в родителски конфликти (Механизмът)*, който регламентира конкретни задължения и взаимодействие по случаи на деца, въвлечени в спорове между разделени родители. Тази дейност е продиктувана и от конституционния принцип, според който децата са под закрилата на държавата и обществото, наред със семейството и майчинството – чл. 14 от Конституцията на Република България.

При прилагането на Механизма органите се ръководят от своите правомощия в областта на закрилата на детето и принципите за зачитане на най-добрия му интерес, взаимна информираност, мултидисциплинарен подход на национално и местно ниво,

гъвкавост при вземане на решения и поставяне на дългосрочни цели, етичност при обгрижване на всеки конкретен случай, с оглед осигуряване на ефективна система за превенция и контрол по спазване правата на децата. Механизмът има за цел обединяване на усилията на всички институции в рамките на техните законови правомощия и предприемане на активни действия за защита интересите на детето. Фокусът е върху случаите, при които родителите замесват детето в конфликтите помежду си, превръщайки го в активна част от конфликтната динамика, което влияе негативно върху реализирането на родителската отговорност и осигуряването на спокойна среда, сигурност и стабилност за благоприятно развитие на детето.

Страните, подписали настоящия Механизъм, като взеха предвид зачестилите случаи на деца, въввлечени в конфликти между разделени родители, в резултат на които се е стигнало до:

- нарушаване правото на детето на контакт с другия родител/сродник¹;
- отчуждаване на дете от родител²,

и след като обсъдиха необходимостта от взаимно партньорство и взаимодействие при работа по тях, изготвиха следните общи принципи и правила за взаимодействие и координация между структурите си на регионално и местно ниво.

I. Основни принципи

Съгласно чл. 9, т. 3 от Конвенцията на ООН за правата на детето „Държавите - страни по конвенцията, зачитат правото на детето, което е отделено от единия или от двамата си родители, да поддържа лични отношения и пряк контакт с двамата си родители редовно, освен ако това противоречи на висшите интереси на детето“.

1. Във всички свои действия органите по закрила на детето се ръководят от висшите интереси на детето и Конвенцията на ООН за правата на детето.³

2. Действията на органите по закрила на детето по всеки конкретен случай се съгласуват и предприемат съобразно реда и сроковете, предвидени в нормативната уредба, и съобразно функционалната компетентност.

3. По случаи с трансграничен елемент може да се търси консултиране и/или съдействие от Министерство на правосъдието (МП) и/или дипломатическите мисии на страната чрез Министерство на външните работи (Дирекция „Консулски отношения“).

¹ В случаите на „отвлечане/похищение на дете от родител“, идентифицирайки се предимно с едната страна в битката за родителските права, вторично въввлечените участници – разширено семейство, приятели, професионалисти – лесно могат да загубят обективен поглед върху създалата се ситуация и начина, по който същата рефлектира върху детето. Нещо повече, изказаната тревога и загриженост на оцетения родител често поражда неподходящ критицизъм и неадекватна намеса в емоционалния свят на детето. Много често оцетеният родител не е в състояние да намали травмата, причинена върху детето от отвлечането/похищението му. В някои от случаите, при задълбочаване на конфликта между родителите, се стига и до задържане или укриване на детето от страна на родител или друг сродник от разширеното семейство.

² Родителското отчуждение може да се разглежда като създаване на отделна/единствена връзка между детето и единия родител, като се отхвърля другият родител в резултат на целенасочени действия, на бездействие или на неадекватни действия на неотглеждания родител.

Най-често родителското отчуждение настъпва в резултат на родителски конфликт, който може да ескалира и да се стигне до „отвлечане/похищение на дете от родител“. По този начин се нарушава правото на детето да бъде отглеждано и възпитавано от двамата си родители и се поставя в риск неговото личностно развитие и психическо здраве.

³ Из Конвенцията на ООН за правата на детето, чл. 9, т. 3 „Държавите – страни по конвенцията, зачитат правото на детето, което е отделено от единия или от двамата си родители, да поддържа лични отношения и пряк контакт с двамата си родители редовно, освен ако това противоречи на висшите интереси на детето“.

4. При работата по случай се спазва уважително отношение към родителите, независимо от тяхното поведение.

5. Спазват се законовите гаранции за съдействие на родителите, следи се за спазване на добрия тон и уважението от страна на родителите към работата на институциите, като още на ранен етап същите се информират, че при констатиране на агресивно и манипулативно поведение от страна на родител, което не е в интерес на детето, специалистът е служебно задължен да уведоми съответните държавни институции.

6. При постъпване на поредни сигнали от родител със сходно съдържание, без нови факти и обстоятелства по случая, при възникване на цикъл от постоянни проверки и проучвания, родителите се информират за евентуалните негативни последици за детето. В такива случаи детето непрекъснато бива ангажирано с комуникация с различни институции и същото придобива усещане за намеса в личния му живот, за липса на възможност за почивка и спокойствие, което от своя страна може да доведе до негативно отношение към родител/ите или към специалистите, които работят по неговия случай. При възможност, по няколко идентични сигнала, подадени през кратки интервали от време, в 10-дневния срок за проучване на първоначално подадения сигнал се извършва една проверка и се изготвя общ отговор.

7. Водещият случая социален работник се определя по един или повече от следните критерии, свързани с профилиране (на териториален принцип или по тип случаи), професионална компетентност – професионален опит, квалификация и специализации, равномерна натовареност на служителите. Промяна на водещия случая социален работник се предприема при конфликт на интереси и други причини (професионално прегаряне при продължителна работа по конкретния случай, отказ от страна на клиента, отсъствие и др.).

В случаите на провокативно, агресивно, обидно поведение на родител, насочено срещу водещия случая социален работник/извършващия социалното проучване, може последният да бъде заменен с друг специалист и/или екип от специалисти, включващ по възможност и психолог.

Когато съответният специалист сезира органите на съдебната власт за извършено спрямо него престъпление, например, обида, клевета, нанасяне на телесна повреда, при изпълнение на служебните му задължения, горепосочената смяна на водещия случая специалист/извършващия социалното проучване става задължителна.

8. Стриктно се спазват Методиката за управление на случай за закрила на дете в риск от отдел „Закрила на детето“, Методическо указание за работа по случай на деца в риск от родителско отчуждение; Практически насоки за работещите в образователната система за подкрепа на детето в ситуации на раздяла и конфликт между родители.

9. Не се допуска родител/родители да определят/т направиението и/или действията при работа по случай.

II. Принципи на работа по случай

1. Възможните рискове за детето се идентифицират на възможно най-ранен етап – при първоначално регистриране на сигнал в Дирекция „Социално подпомагане“ (ДСП), Министерството на вътрешните работи (МВР), образователна институция, ДАЗД или при получаване на призовка в ДСП за насрочено дело относно развод, спор за упражняване на родителски права или друг спор, който засяга права и интереси на дете.

2. Събира се информация от всички възможни източници за извършване на оценка на сигнала и установяване на рисковете за детето.

3. Родителите, а при необходимост и детето, се насочват за ползване на социални услуги, което включва: информиране относно съществуващите социални услуги, условията и сроковете за тяхното ползване; съдействие и консултиране за избор на подходящи за тях социални услуги и др. Насочването се извършва по реда на Правилника за прилагане на

Закона за закрила на детето (ППЗЗДет.) – с направление за двамата родители, включително от партниращата ДСП, когато местоживеенето им е обслужвано от различни ДСП.

4. При разминаване на желанията на двамата родители по отношение ползването на социална услуга от детето и/или от тях самите, се организира съвместна среща между родителите, ДСП и представители на предпочетените от родителите доставчици на социални услуги, както и тези, предложени от ДСП. В случай, че не може да бъде постигнато съгласие, се пристъпва към действия по реда на чл. 20, ал. 4, т. 1 от ППЗЗДет. По преценка на ДСП, че всички – двамата родители и детето, трябва да посещават обща социална услуга, за да бъде постигнат напредък, и при липса на консенсус от родителите се прилага чл. 20, ал. 4, т. 1 от ППЗЗДет.

5. При отворен случай в ДСП се провеждат срещи на екипа от ангажираните органи за закрила на детето и работещите по случая доставчици на социални услуги за деца за обсъждане и планиране на съвместни действия за справяне с риска от родителско отчуждение.

6. Родителите се консултират за възможността да ползват извънсъдебен способ за разрешаване на спора – медиация, включително психо-социалната медиация, която се осъществява от специалисти – семейни консултанти, фамилни терапевти, които да работят с цялото семейство, както с родителите в конфликт, така и с децата, а при установена необходимост и с разширеното семейство. Този вид подкрепа би била ефективна в случаите, в които „не се е намесил законът“, няма ескалация на напрежение.

Може да се проведе и семейна конференция с участието на родителите, детето, значими хора с авторитет от разширеното семейство или близки и медиатор. По време на срещите се използват медиационни подходи – родителите се предразполагат да поставят въпросите си към медиатора, което помага за провеждане на ефективен диалог и обсъждане на възможните решения.

7. Инициират се съвместни срещи на двамата родители, с изключение на случаите на издадена ограничителна заповед по ЗЗДН (при ограничителна заповед може да се обмислят срещи онлайн).

8. Извършва се оценка на случая, която включва оценяване на потребностите на детето, на родителския потенциал, на риска/рисковете за детето, включително за родителско отчуждение, както и на наличните ресурси за справяне. Разработва се план за работа с детето и план за работа със семейството и/или разширеното семейство (план за действие) и за проследяване на случая.

9. Определят се подходящи мерки за предотвратяване на рисковите фактори за детето и подходящи за детето социални услуги с цел възстановяване от последствията от родителското отчуждаване и осигуряване на възможност за пълноценно социално включване.

10. При наличието на законовите предпоставки за това ДСП предлага на съда да определи ползване на задължителни социални услуги от родителите, самостоятелно или заедно с детето (съгласно чл. 138а, ал. 3 от СК).

11. В случаи на престъпно посегателство спрямо детето – телесна повреда, липса на грижи и др. фактически състави, се сезира прокуратурата.⁴

12. В предвидените от закона случаи като крайна мярка се изготвя иск за ограничаване или лишаване от родителски права на родителя.

⁴ Следва да се има предвид, че ако бъде приет внесеният в НС проект на ЗИД на ЗЗДН, прокуратурата също ще има правомощие в определени случаи да сезира гражданския съд при сигнал за домашно насилие. Директорът на ДСП може да сезира районния съд в случаите, когато пострадалото лице е малолетно или непълнолетно. В тази връзка следва да се отбележи, че по ЗЗДН може да бъде реализирана защита по отношение на „деца, въвлечени в родителски конфликти, по случаите на които постъпват множество сигнали – седмично и месечно“ и по които се констатира манипулативни действия от страна на родител, чиято оценка сочи на правно обоснования извод за упражняване на психическо насилие по отношение на детето и другия родител (Вж. Решение №521 от 11.03.2021 г. на ОС – Варна по гр. дело №2023/2021 г.).

13. Отправя се искане от ДСП по чл. 59, ал. 9 от СК до съда за изменение на постановените по-рано мерки по упражняване на родителските права, мотивирано от настъпили промени и/или неизпълнение на предходно постановените, които застрашават интереса на детето.

14. Родителят, който е възпрепятстван да осъществява определен от съда режим на лични контакти, се консултира за правната възможност по чл. 182, ал. 2 от НК.

15. При тежък родителски конфликт, когато детето е оценено като дете в риск съгласно § 1, т. 11 от Допълнителните разпоредби на ЗЗДет., когато родителят не сътрудничи, напълно лишава другия родител от възможността да контактува с детето, извършените психологически експертизи показват наличие на родителско отчуждаване и напълно неприемане на неотглеждания родител и когато са изчерпани всички възможности за подкрепа в семейна среда, може да се обсъждат възможностите за прилагане на мерки за закрила по реда на чл. 26 от ЗЗДет. с цел осигуряване на сигурна и защитена среда, където детето да получи необходимата подкрепа и помощ за преодоляване на негативните последици. Това обаче следва да се предприема само в краен случай и то при категорично доказана липса на възможност за отглеждане на детето от един от двамата родители. При всички случаи водещ следва да бъде интересът на детето, както и спазване на законодателството в областта на закрилата на детето, включително и поредността на мерките за закрила.

16. При принудително предаване на дете чрез съдебен изпълнител в доклада от ДСП по настоящ адрес на детето се отразява подготовката на детето за контакт с неотглеждания го родител и неговото състояние. В доклада може да се препоръча на съдебния изпълнител място и време за извършване на предаването и лицата, които да присъстват.

III. Правила за работа и сътрудничество, с цел закрила на дете в риск, вследствие на родителски конфликт

A. Първи действия при съмнение или данни за дете в риск, вследствие на родителски конфликт

1. Основания за изследване интересите на детето от ОЗД в ДСП, с цел осъществяване на превенция и контрол по спазване правата на детето:

1.1. При получен сигнал за дете в риск в ДСП, Държавната агенция за закрила на детето или Министерство на вътрешните работи съгласно чл. 7 от ЗЗДет., ДСП съгласно чл. 10, ал. 6 от ППЗЗДет. по реда и в сроковете по Административнопроцесуалния кодекс (АПК) уведомява подателя на сигнала за предприетите действия при спазване на изискванията за защита на личните данни.

1.2. При получена призовка за съдебно производство и в изпълнение на чл. 15, ал. 6 от ЗЗДет. се изследват интересите на детето за целите на изготвянето на становище/доклад.

В този случай задължително се събира информация от различни източници, а не само от самите родители, изслушва се детето и се изисква неговото мнение, съобразно възрастта му, наблюдават се взаимоотношенията му с родителите.

Родителите се консултират относно възможността да ползват подходящи социални услуги в общността с цел превенция на родителското отчуждение.

Насочването за ползване на социални услуги като мярка за закрила на детето в семейна среда се извършва по реда на ЗЗДет. и при спазване на чл. 73, ал. 1 от Закона за социалните услуги (ЗСУ).

Родителите или лицата, полагащи грижи за детето, както и децата се насърчават за активно участие в избора на социалните услуги.

При насочване към социалната услуга с направлението или заповедта, издадени от директора на ДСП, се изисква изготвяне на оценка на родителския капацитет на двамата родители, при установен риск за детето и отворен случай.

- *При съмнение* за въвличане на детето в родителски конфликт се предприемат действия съгласно Методическо указание за работа по случай на деца в риск от родителско отчуждение, раздел „Превенция“ – насочване към подходящи социални услуги в общността; медиация с цел справяне с конфликтите и превенция на въвличане на детето в тях.
- *При данни* за въвличане на детето в родителски конфликт в съставения доклад за оценяване на сигнала се предлага отваряне на работа по случай за дете в риск съобразно ППЗЗДет. и Методиката за управление на случай за закрила на дете в риск от отдел „Закрила на детето“.

Когато производството е за развод и упражняване на родителските права, в социалния доклад се обсъжда необходимостта от определяне от съда ползването на задължителни социални услуги от родителите, самостоятелно или заедно с детето, съответно се прави предложение до съда за подходящите услуги или се посочва изрично, че не е преценена такава необходимост.

2. Действия от ДСП, успоредно с **набирането на информация** чрез проучване състоянието на децата и семейството, по повод оказване на социална подкрепа.

Още при постъпване в ДСП на искане от съдебната инстанция за изразяване на становище по бракоразводно дело, в което се засягат правата и интересите на дете, за упражняване на родителски права и определяне на режим на лични отношения и пр., когато са налице данни за неразбирателство между родителите относно редовните контакти на детето с неотглеждания го родител, дори и да не са налице признаци на родителско отчуждение у детето, ОЗД следва да консултира родителите относно възможността да ползват подходящи социални услуги в общността с цел превенция на т. нар. синдром на родителско отчуждение. Насочването за ползване на социални услуги като мярка за закрила на детето в семейна среда се извършва по реда на ЗЗДет. и при спазване на чл. 73, ал. 1 от ЗСУ. Родителите или лицата, полагащи грижи за детето, както и децата, се насърчават за активно участие в избора на социалните услуги.

При насочване на родителите за работа със специалист от социалната услуга (при установен риск за детето и отворен случай), следва с направлението или заповедта, издадена от директора на ДСП, да се изисква *и изготвяне на оценка на родителския капацитет на двамата родители.*

Задължително е, когато се прави социално проучване, *да се изследва мнението на детето/децата,* да се извърши наблюдение върху отношението на детето към двамата родители.

Б. Действия от ДСП по оценка на случай – оценка на потребностите на детето, оценка на родителския капацитет и оценка на риска

От ОЗД консултират и информират родителите за всички мерки и действия, предприемани по реда на ЗЗДет., с изключение на случаите по чл. 13. Родителите могат да поискат промяна на мерките при изменение на обстоятелствата (чл. 8, ал. 2 от ЗЗДет.).

От специално значение за оценката на потребностите на детето, за оценката на родителския капацитет и оценката на риска е събирането и анализът на информацията за социалната среда на детето. В тази връзка, социалният работник си сътрудничи с различни лица, влизащи във взаимодействие с детето и родителите му – учители, възпитатели, психолози в училище или детската градина; личен лекар на детето, лекуващия лекар при хронично заболяване или увреждане; служебни лица в спортни клубове или такива по интереси, които детето посещава; други (виж Методика за управление на случай за закрила

на дете в риск от ОЗД и Методическо указание за работа по случай на деца в риск от родителско отчуждение).

При необходимост, се изисква информация от Местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните и полицията, включително за подадени от родителите жалби и сигнали.

При наличие на данни за заболявания на родителите, които оказват влияние на качеството на грижата за детето, социалният работник може да търси съдействие от лекуващия ги лекар, с оглед идентифициране на подкрепата и помощта, от която се нуждаят, за подобряване на грижата за детето. Съдействието може да бъде потърсено и чрез Регионална здравна инспекция (виж чл. 7, ал. 5 от ЗЗДет. във връзка с чл. 19, ал. 4, т. 4 от Закона за администрацията).

Оценката на родителския капацитет се извършва посредством анализ на уменията на родителите в областите на отглеждане (здраве, образование, възпитание и др.) и на способността им за прилагане на разумни и хуманни дисциплинарни мерки при възпитанието на детето.

От ОЗД разясняват на родителите, колко важно е за детето им тяхното разбирателство по отношение на неговото образование и възпитание, на какви опасности го излагат, когато са в конфликт. Обяснява се на родителите колко е важно тяхното сътрудничество, особено по случаи на деца, въввлечени в родителски конфликти. Разяснява им се, че спокойствието на детето и стабилното му психо-емоционално състояние е водещо в работата на социалните работници от ОЗД.

От ОЗД по подходящ начин споделят и обсъждат с родителите на детето заключенията на специалистите, извършили оценка на родителският им капацитет, и необходимите последващи действия за повишаването му или за промяната на изготвената оценка.

В. Правила за междуинституционално сътрудничество с цел закрила на дете в риск, вследствие родителски конфликт

Призовка

Сигнал по чл. 7, ал. 1 и 2
от ЗЗДет., чл. 12 от
ППЗЗДет.

Набиране на
информация

ДСП
Социално проучване от всички достъпни източници
Задължително се изследва мнението на детето

ОЦЕНКА НА СИГНАЛ
При съмнение за дете в конфликт – консултиране и информирание на родителите, насочване към социална услуга, при възможност психо-социална медиация

✚ Изготвяне на социален доклад пред съд по образувано дело;
 ✚ Изготвя се на база на достоверна информация от достатъчно източници, а не само по данни на родител/и;
 ✚ Родителите се запознават с доклада и детето, ако е над 14

ОТВАРЯНЕ НА СЛУЧАЙ

✚ Оценка на случай – оценка на потребностите на детето, на родителския капацитет, социалната среда и на рисковете за детето
 ✚ План за действие – запознаване на родителите, детето, другите отговорни лица

РОДИТЕЛИ

Педагогически и медицински специалисти предоставят информация за развитието на детето и на двамата родители.

Служителите от ОЗД/ДСП ги информират за всички мерки и действия.

Мерки и действия на ДСП при несъдействащи родители

Свикване на мултидисциплинарен екип по Координационен механизъм при насилие – чл. 36г от ЗЗДет.

Предложение до съдебен изпълнител при принудително предаване на дете за място, час, участници, с оглед на неговите интереси

Заповед за ползване на услуги чл. 20, ал. 4, т. 1 от ППЗЗДет.

Задължително предписание отделно за всеки един от родителите, ако и двамата не съдействат. Неизпълнение – съставяне на АУАН

Задължителни услуги – искане до съд по чл. 138а, ал. 3 от СК

Искане по чл. 59, ал. 9 от СК
При промяна на обстоятелствата

Молба до съд за защита по ЗЗДН на непълнолетно дете чл. 8, т. 4 от ЗЗДН

Искане за съдействие от МВР:
- Домашно насилие нарушаване на заповед за защита от домашно насилие
- неизпълнение на съд. решение за родителски права
- дете, нуждаещо се от полицейска закрила
- принудително лечение по 33

Искане за съдействие от прокуратура:
- престъпление срещу личността на дете
- престъпление, извършено при условията на домашно насилие
- закана за убийство срещу социален работник или др. престъпление
- принудително лечение по 33

Искане по чл. 133, ал. 1 от СК до съд за лишаване или ограничаване на родителски права

1. Действия на ДСП по случаи

Крайна мярка – извеждане на детето от семейството – издаване на заповед по чл. 26 от ЗЗДет. и искане в едномесечен срок до съответния районен съд, когато детето е в риск и извършените психологически експертизи показват наличие на родителско отчуждаване и напълно неприемане на неотглеждания родител, когато са изчерпани всички възможности за подкрепа в семейна среда

1.1. В случаите, в които родител или сродник не изпълни съдебно решение или по какъвто и да е начин осуети изпълнението на съдебно решение относно упражняване на родителски права или относно лични контакти с дете, ОЗД следва задължително и незабавно да поиска съдействие от органите на МВР, чрез подаване на сигнал в дежурната част на съответната структура на МВР. Полицейският орган задължително съставя писмен предупредителен протокол, съгласно чл. 64 от ЗМВР. Без съставянето на писмен предупредителен протокол от орган на МВР, при образуване на НЧХД по тѣжба на пострадалото лице, съответният първоинстанционен съд няма да може да установи дали деянието е съставомерно и дали е извършено *повторно*.

След изготвянето на предупредителния протокол, орган на МВР информира писмено пострадалия родител за промените в Наказателния кодекс от 2019 г. (ДВ бр. 16/2019 г.), съгласно които (чл. 193а от НК) наказателно преследване за престъплението по чл. 182, ал. 2 – при неизпълнение или осуетяване изпълнението на влязло в сила съдебно решение за режим на лични контакти, се възбужда по тѣжба на пострадалия до компетентния съд, по реда и в сроковете на глава VIII, раздел III от НПК. Пострадалият родител следва да се подпише в писмена декларация, че е запознат с долупосочения текст и същият му е бил разяснен от органите на МВР:

Извлечение от глава VIII, раздел III от НПК:

„Раздел III

Частен тѣжител

Лице, което може да участва като частен тѣжител

Чл. 80. Пострадалият от престъпление, което се преследва по тѣжба на пострадалия, може да повдига и да поддържа обвинение пред съда като частен тѣжител. След смъртта на лицето това право преминава върху неговите наследници.

Тѣжба

Чл. 81. (1) Тѣжбата трябва да бъде писмена и да съдържа данни за подателя, за лицето, срещу което се подава, и за обстоятелствата на престъплението. Към тѣжбата се прилага документ за внесена държавна такса.

(2) Тѣжбата трябва да бъде подписана от подателя.

(3) (Доп. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г., изм., бр. 7 от 2019 г.) Тѣжбата трябва да бъде подадена в шестмесечен срок от деня, когато пострадалият е узнал за извършване на престъплението, или от деня, в който пострадалият е получил съобщение за спиране на наказателното производство на основание чл. 25, ал. 1, т. 6.

Права на частния тѣжител

Чл. 82. (1) (Доп. – ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Частният тѣжител има следните права: да се запознае с делото и да направи необходимите извлечения; да представя доказателства; да участва в съдебното производство; да прави искания, бележки и възражения; да обжалва актовете на съда, които накърняват неговите права и законни интереси, и да оттегля тѣжбата си. Искания, бележки, възражения, обжалване на актовете, които накърняват неговите права и законни интереси, както и оттегляне на тѣжбата, могат да бъдат извършвани по електронен път, подписани с квалифициран електронен подпис.

(2) Частният тѣжител може да се установи в съдебното производство и като граждански ищец в случаите и по реда, установени в този кодекс.

Съдействие от органите на Министерството на вътрешните работи

Чл. 83. Пострадалият и подсъдимият имат право да искат съдействие от органите на Министерството на вътрешните работи за събиране на сведения, които сами не могат да съберат.“

1.2. При съмнение за извършено престъпление при условията на домашно насилие, при което пострадалото лице е дете, или друго престъпление, при което е пострадало дете (например, при нанасяне на средна телесна повреда на дете – чл. 129, ал. 2 от НК, наказателното преследване е от общ характер, но се възбужда по тѣжба на пострадалия до

прокуратурата и не може да се прекрати по негово искане), ДСП следва *задължително и незабавно* да уведоми по телефона съответната структура на МВР и да изпрати писмен сигнал (може и по електронната поща) на съответната районна прокуратура, тъй като от значение за доказване на престъплението е провеждането на неотложни действия по разследването (чл. 129, ал. 2; чл. 142, ал. 2, т. 5а, вр. ал. 1; чл. 143, ал. 3; чл. 149, чл. 150, чл. 152, ал. 2, т. 1; чл. 155б, ал. 2, т. 2, чл. 181, ал. 1 от НК и др.).

1.3. При съмнение за нарушаване или осуетяване изпълнението на заповед за защита от домашно насилие или Европейска заповед за защита (чл. 296, ал. 1 от НК), при което е пострадало дете, ДСП *задължително и незабавно* да сигнализира органите на МВР и съответната районна прокуратура по посочения по-горе начин, тъй като от значение за доказване на престъплението е провеждането на неотложни действия по разследването.

1.4. В случаите, когато отглеждащият родител има психическо заболяване, не осъзнава, че е болен, респективно не желае да се лекува доброволно и състоянието му налага да бъде настанен за принудително лечение в болница за активно лечение на психично болни лица по реда на Закона за здравето, ДСП *задължително и незабавно* да сигнализира органите на МВР и съответната районна прокуратура по посочения по-горе начин.

1.5. Когато ДСП констатира, че дете се нуждае от полицейска закрила, *задължително и незабавно* да сигнализира органите на МВР.

Ако е необходимо да се приложи „Полицейска закрила“, се изготвя искане съгласно чл. 5, ал. 3 от Наредбата за условията и реда за предоставяне на полицейска закрила на детето, когато:

1. детето е обект на престъпление;
2. има непосредствена опасност за живота или здравето на детето;
3. има опасност детето да бъде въввлечено в извършването на престъпление;
4. детето е изгубено или е в безпомощно състояние;
5. детето е останало без надзор.

Полицейската закрила се осъществява не само чрез отстраняване на детето от средата или субектите, които оказват или могат да окажат вредно въздействие върху него, а и чрез предприемане на мерки съвместно със социалните работници в ДСП за отстраняване на причините и условията, представляващи опасност за физическото, душевното или моралното развитие на детето. Мерките се предприемат съобразно правомощията на полицейските органи и в съответствие с чл. 7 от Наредбата № I-51 от 12 март 2001 г. за условията и реда за предоставяне на полицейска закрила на детето.

1.6. При закана за убийство, нанасяне на телесна повреда на служител на ДСП при или по повод изпълнението на служебните му задължения, пострадалият служител *задължително и незабавно* да сигнализира съответната районна прокуратура, тъй като от значение за доказване на престъплението е провеждането на неотложни действия по разследването (чл. 144, ал. 2; чл. 131, ал. 1, чл. 129, ал. 2 и чл. 128, ал. 1 от НК).

2. Действия на ОЗД/ДСП по случаи, в които не е задължително да се търси съдействие от друга институция

2.1. Във всички други случаи извън горепосочените **ОЗД/ДСП преценява самостоятелно, дали да потърси съдействие от друга институция, както следва:**

- Съдействие от образователни институции

При изискване на информация от образователните институции за децата за целите на социалното проучване от ДСП накратко се описва причината за искането. При констатирани рискове и предприета мярка за закрила ДСП информира образователната институция, при спазване на изискванията за защита на личните данни.

В плана за действие се включат отговорности за образователната институция – достъп до електронния бележник, действия при конфликт в образователната институция и др. Образователната институция трябва да остане спокойна територия за детето.

И двамата родители имат право на достъп до електронния бележник на детето, независимо кой от тях упражнява родителските права, дали съвместно отглеждат детето си или живеят при условията на фактическа раздяла. Всеки един от родителите има право да получава информация за развитието на детето във всички направления на живота, да проследява възпитанието и обучението на детето, както и начина, по който другият родител упражнява поверените му функции и извън времето за личния контакт. Родител, на когото не е предоставено упражняването на родителските права, не губи своите родителски права и задължения, както и правото регулярно да получава информация за образователното развитие на детето си и да участва в инициативи на образователната институция (чл. 209 и чл. 210 от Закона за предучилищното и училищното образование).

Не се препоръчва личните контакти на родител с дете да се осъществяват на територията на образователна институция – училище или детска градина, освен ако съд е постановил противното.

Там, където няма развита мрежа от услуги, или в случаите, при които има изградена добра доверителна връзка между детето и специалистите в училище/детската градина, могат да се използват възможностите на екипите за подкрепа на личностното развитие на децата и учениците, съгласно чл. 188, ал. 4 от ЗПУО, в чиито състав влизат психолог, педагогически съветник, логопед. В екипа може да се включат и други специалисти, както и представители на други органи за закрила на детето. Съгласно чл. 177 от ЗПУО, подкрепата – обща и допълнителна, се осигурява там, където е детето/ученикът – в детските градини, училищата и в центровете за подкрепа на личностното развитие, и в зависимост от спецификите на дейностите – и от разстояние в електронна среда чрез използване на средствата на информационните и комуникационните технологии. В тези случаи е важно да бъде съхранена психиката на детето, както и да не се дава възможност спорът между родителите да се пренесе на територията на образователната институция. Детето трябва да се чувства спокойно и защитено на територията на образователната институция.

- **Съдействие от органите на МВР**

При наличие на непосредствен риск от насилие спрямо дете, констатиран от социалния работник при работата по конкретен случай, се изисква съдействие от органите на МВР. В зависимост от необходимостта, съдействие може да се иска на тел. 112, от съответната структура на МВР (Районно управление на МВР или Областна дирекция на МВР) или от специализирания служител за работа с деца, обслужващ района на териториално компетентната ДСП. Преценката за необходимото съдействие е на социалния работник – дали да е насочено към пълнолетно лице или спрямо детето да бъде приложена „Полицейска закрила“.

В зависимост от поведението на пълнолетното лице, за което е подаден сигнал, полицейският орган има право на преценка дали да приложи чл. 64 или чл. 65 от ЗМВР:

- Издаване на писмено разпореждане при спазване изискванията на чл. 64, ал. 5 и ал. 6 от ЗМВР на несътрудническия родител, което е задължително за изпълнение, освен ако налага извършването на очевидно за лицето престъпление или нарушение или застрашава живота или здравето му. Разпорежданията, издадени в писмена форма, могат да се обжалват по реда на АПК.

- Писмено предупреждение⁵ на родител, за когото има достатъчно данни и се предполага, че ще извърши престъпление или нарушение на обществения ред. За писменото

⁵ При наличието на данни за неизпълнение/осуствяване изпълнението на съдебно решение от родител или сродник, относно упражняване на правото на лични контакти на другия родител с детето/децата му, полицейският орган е длъжен да състави писмен протокол, с който предупреждава извършителя, че ако не

предупреждение се съставя протокол, с който лицето се предупреждава за отговорността, която се предвижда при извършване на съответното престъпление или нарушение на общественения ред. Протоколът за предупреждение се съставя в присъствието на лицето и на един свидетел, като след запознаване със съдържанието му се подписва от полицейския орган, лицето и свидетеля. Отказът на лицето да го подпише се удостоверява с подписа на свидетеля.

- При невъзможност да се издаде писмено предупреждение, полицейските органи предупреждават устно, а разпореждането може да се издаде устно или чрез действия, чийто смисъл е разбираем за лицето, за което се отнася. В тези случаи се изготвя докладна записка във връзка с отдаденото предупреждение/разпореждане, като се описва причината за невъзможността.

Ако е необходимо да се приложи „Полицейска закрила“, се изготвя искане съгласно чл. 5, ал. 3 от Наредба № I-51 от 12 март 2001 г. за условията и реда за предоставяне на полицейска закрила на детето (виж стр. 10).

При констатиране на случай на домашно насилие се действа съобразно Координационния механизъм за помощ и подкрепа на пострадали от домашно насилие.

- Съдействие от лечебни заведения

В изпълнение на разпоредбите на чл. 7, ал. 2 във връзка с ал. 1 от ЗЗДет., както и чл. 125а, ал. 2 от Закона за здравето, медицинските специалисти незабавно уведомяват ДСП за дете в риск.

Лекарите предоставят информация относно здравословното състояние и развитие на детето на неговите родители. И двамата родители имат право на достъп до данните за здравословното състояние на детето, независимо от това кой от тях упражнява родителските права, дали съвместно отглеждат детето си или живеят при условията на раздяла.

При възможност лекарите оказват съдействие на ДСП за целите на социално проучване и/или работа по случай.

- Съдействие от органите на прокуратурата

В случаите на предоставяне на полицейска закрила незабавно се информира дежурен прокурор, който преценява дали са законовите предпоставки за образуване на досъдебно наказателно производство и евентуално какви неотложни действия по разследването следва да бъдат извършени.

В случаите, когато при работата по случай на дете в риск се констатира, че интересите на детето налагат спешно образуване на производство за:

- ограничаване на родителски права;
- лишаване от родителски права;
- настаняване на дете извън семейството;
- настаняване на дете в дом за временно настаняване на малолетни и непълнолетни,

преустанови неправомерното си поведение, осъществяващо състава на престъпление по чл. 182, ал. 2 от НК, респективно при повторно извършване на деянието, по тѣжба на пострадалия родител може да му бъде потърсена наказателна отговорност. Задължително се поканва извършителят на деянието саморъчно да удостовери датата на получаване от него на протокола за полицейско предупреждение, както и че са му били разяснени разпоредбите на чл. 182, ал. 2 или ал. 3 от НК. Преди това, полицейският орган трябва да разполага с информация има ли някой от родителите, участващи в конфликта, наложена мярка по ЗЗДН, респ. съдебно решение, с което е лишен от родителски права или решение, с което са ограничени правата му на родител. Когато полицейският орган не изпълни това свое задължение, се стига до втори и трети сигнал...

(Виж Решение №31 от 21.04.2022 г. на ОС – Добрич по в.н.ч.д. № 20223200600036/2022 г.)

ОЗД при ДСП може да поиска съдействието на дежурен прокурор от „Гражданско-съдебен надзор“ в съответната РП (до 17.00 ч., след 17.00 ч. от дежурен прокурор в съответната РП), с оглед предприемането на съвместни конкретни действия в интерес на детето.

- Съдействие от органите на МП

Министерството на правосъдието, чрез Дирекция „Международна правна закрила на детето и международни осиновявания“, изпълнява функциите на централен орган по Хагската конвенция за гражданските аспекти на международното отвлечане на деца от 1980 г., Хагската конвенция за компетентността, приложимото право, признаването, изпълнението и сътрудничеството във връзка с родителската отговорност и мерките за закрила на деца от 1996 г., Европейската конвенция за признаване и изпълнение на решения за упражняване на родителски права и възстановяване упражняването на родителските права и РЕГЛАМЕНТ (ЕО) 2019/1111 относно компетентността, признаването и изпълнението на решения по брачни въпроси и въпроси, свързани с родителската отговорност, и относно международното отвлечане на деца.

По случай на дете с трансграничен елемент може да се търси консултиране или съдействие от МП за обмен на информация.

Централните органи си сътрудничат по индивидуални случаи за постигане целите на посочените по-горе нормативни актове по искания, направени от съд, компетентен орган (по закрила) или носител на родителската отговорност по определени въпроси (положението на детето, текущи процедури или решения, свързани с родителската отговорност).

- Съдействие от Държавна агенция за закрила на детето (ДАЗД)

ДАЗД оказва методическа подкрепа на отделите „Закрила на детето“ в дирекциите „Социално подпомагане“ и осигуряване на методическото ръководство по спазване правата на детето.

При тежки случаи, с дълга продължителност, с въвлечени множество институции, с доказани негативни последици за правилното развитие на детето, ДАЗД оказва подкрепа чрез организиране на междуинституционални работни срещи със заинтересованите страни.

Агенцията координира случаи с международен елемент, случаи на деца, въвлечени в множество съдебни дела между родителите и оказва подкрепа по сложни юридически казуси на деца, въвлечени в родителски конфликти.

- Съдействие от общините

Общината подобрява взаимодействието при идентифицирана нужда в работата по случая, като приобщава по-пълноценно в процеса институциите, имащи пряко наблюдение и осъществяващи работа с деца – детски градини, училища, лични лекари и социални услуги. За целта се използва активно ресурсът на Комисията за детето.

От общината се налагат глоби на родители, които не осигурят присъствието на децата си, подлежащи на задължително предучилищно образование, записани в целодневна, полудневна или почасова форма на организация в детска градина или училище, или подлежащи на задължително училищно образование, записани в дневна, вечерна, дистанционна или комбинирана форма на обучение в училище. Актовете за установяване на нарушенията се съставят от длъжностни лица, определени от кмета на общината, а наказателните постановления се издават от кмета на общината или от овластено от него длъжностно лице (чл. 347 от ЗПУО).

Организиран се обучения на персонала в образователните институции и социалните услуги за придобиване на умения за идентифициране на поведенчески проблеми на децата, които преживяват тежки конфликти в семействата си поради развод или раздяла на родителите.

Насърчава се привличане на външни специалисти – клинични психолози, медиатори и други, които притежават нужните компетенции да подкрепят работата на консултативни социални услуги, ангажирани по тежки случаи на родителски конфликти.

2.2. Когато служител на ДСП бъде обиден или оклеветен при или по повод изпълнението на служебните му задължения, може да сезира съответния първоинстанционен съд с частна тѣжба, за образуване на наказателно производство срещу извършителя на престъплението, на основание чл. 148, ал. 1, т. 3 от НК.

Г. Насоки за прецизиране на конкретни действия по случай

1. Изготвяне на социален доклад до съд – изискуемо съдържание, методи за събиране на информация, запознаване на родителите

Съгласно чл. 15, ал. 6 от ЗЗДет., при всяко дело съдът или административният орган уведомява ДСП по настоящия адрес на детето, поради което становището/докладът за целите на производството се изготвя от тази дирекция, но при разделени родители се провеждат срещи и се събира информация за всеки от тях, а не само за отглеждания детето. Становището/докладът съдържа обстойна информация за семейна и социална среда, взаимоотношения, трудова заетост, ресурс за всеки от двамата родители, както и възможността им да гарантират безопасност, сигурност и спокойна семейна среда на детето/децата. **Задължително се изследва и отразява мнението на детето.** Становището/докладът не съдържа заключения и мнения относно упражняването на родителските права и местоживее на детето/децата, режима на лични контакти, размера на издрѣжка на детето/децата – решаването на тези въпроси е в правомощията на компетентния съдебен орган. При условие, че за другия родител териториално компетентна е друга ДСП, то ДСП по настоящия адрес на детето изисква от ДСП по адреса на родителя извършване на социално проучване и събира информацията в становището/доклада. Преди да се представи на искащия орган, с доклада се запознават родителите, настойниците, попечителите или другите лица, които полагат грижи за детето, както и детето, навършило 14 години, ако това не би навредило на неговия интерес. И двамата родители трябва да бъдат уведомени от социалните работници, че могат да се запознаят със съдържанието на социалния доклад в ДСП по настоящ адрес на детето до внасянето му в съда преди заседанието на съда по съответното дело или в хода на самото съдебно заседание чрез искане до съдията-докладчик за изчитане на социалния доклад в хода на съдебното заседание.

В случаите, в които съдът изисква изготвяне на социален доклад в по-кратък срок от нормативно предвидения 10-дневен срок за извършване на проучване на сигнал, своевременно се прави писмено искане за удѣлжаване на срока със съответната обосновка. Следва да се има предвид, че съгласно разпоредбите на ГПК призоваването се извършва най-късно една седмица преди заседанието.

2. Действия след неуспешно предаване на дете чрез съдебен изпълнител

След продължително лишаване на детето от контакт с другия родител (повече от 1 месец), като не се предава за изпълняване на режим на лични контакти или не се води в социалната услуга, към която са насочени за реализиране на такива контакти, се пристъпва към промяна в плана на действие. Вписва се задължителна дейност родителят да води детето на определено място за осъществяване на контакти – това може да бъде в подходящо помещение в ОЗД или помещения в социални услуги, пригодени за психологическа работа с деца и семейства, или т. нар. „сини стаи“, които дават възможност за дистанцирано наблюдение и намеса при необходимост. Избягва се събирането на много лица при предаването на детето, което допълнително може да го стресира.

Предприема се и насочване към услуга, насрочване на срещи по предаване на детето (в помещение на ОЗД, в социална услуга или в „синя стая“), налагане на санкционни мерки

(задължителни предписания и/или заповед за задължително ползване на услуги) при липса на сътрудничество от родител в срок повече от 1 месец. Социалният работник следва да има ясна и категорична позиция за интереса на детето при контакта, както и дали детското „не, не искам“ е основание за неизпълнение на съдебно решение, с което съдия е решил, че това е в интерес на детето, и което следва да се изпълнява, както и дали са налице нови обстоятелства, а не вменени от отглеждащия родител нагласи за отказ от лични контакти с другия родител.

С нежелаето контакт дете се извършват поредица от индивидуални консултации с психолог от социална услуга, ако е възможно, или от ДСП и се дават писмени препоръки на съдебния изпълнител за създаване на подходяща обстановка при предаването относно време, място, участници и др.

3. Лишаване или ограничаване на родителски права

Когато поведението на родителя представлява опасност за личността, здравето, възпитанието или имуществото на детето, районният съд взема съответни мерки в интерес на детето, като ограничава родителските права – отнема или поставя условия за упражняването на някои от тях и може да възложи осъществяването им на друго лице, като в особено тежки случаи родителят може да бъде лишен от родителски права. При нужда може да бъде променено местоживеенето на детето или то да бъде настанено извън семейството. Това е защитна мярка в интерес на детето. Упражняването на родителските права е право и задължение на всеки от родителите. Производството пред районния съд по настоящ адрес на детето може да бъде иницирано от другия родител, прокурора или ДСП.

4. Задължителни предписания

При отказ на родителя да сътрудничи за прилагането на мярката за закрила и за изпълнението на заложените в плана за действие цели и при неизпълнение на заповедта за насочване към социална услуга по необективни причини се предприемат действия по чл. 18, ал. 4 от ППЗЗДет. – изготвяне на предложение от социалния работник до директора на ДСП за издаване на задължително предписание на несъдействащия родител и с последващо прилагане на санкционен механизъм по реда на чл. 45, ал. 9 от ЗЗДет. – при неизпълнение на влязло в сила задължително предписание.

При издаването на предписание се описва констативна част относно установеното нарушение, която е конкретна за всеки отделен случай. В констативната част задължително се визира кое право на детето следва да се гарантира или е било нарушено във връзка с необходимостта от издаването на предписание. Указва се конкретно дължимо поведение на задълженото лице и се фиксира адекватен срок за изпълнение на предписанието, за да може впоследствие да бъде доказано неговото изпълнение/неизпълнение.

Имайки предвид, че всеки от родителите е носител на права и задължения, не се издават общи предписания за двамата родители. Предписания се издават за всяко лице поотделно и конкретно за неговото поведение. Задължително се отбелязва и удостоверява получаването за всеки един от посочените адресати. Отбелязва се дата на изготвянето и връчването на предписанията – връчването на ръка се удостоверява с подпис и дата на получаване от лицето, на което е връчено. Когато се връчва по пощата – с известие за доставяне, то се прикрепя към документа. В случаите на неизпълнение се изготвят е протоколи за проследяване изпълнението на издадените предписания и се предприемат мерки за реализиране на административнонаказателна отговорност. Нарушенията по чл. 45, ал. 9 от ЗЗДет. се установяват с акт на социален работник от ДСП. Наказателното постановление се издава от директора на ДСП или от оправомощено от него длъжностно лице. Актовете за установяване на административни нарушения и наказателните постановления се съставят и обжалват по реда на Закона за административните нарушения и наказания.

Способи за връчване на задължително предписание съгласно АПК

Административният акт се съобщава на лицето в тридневен срок от издаването му.

Съобщаването на издадено задължително предписание се извършва по реда на чл. 18а от АПК чрез връчване по настоящия адрес, а при липса на такъв или когато лицето не може да бъде намерено на този адрес – по постоянния адрес или по месторабота. Когато адресатът не може да бъде намерен на адреса и не се намери лице, което е съгласно да получи съобщението, съобщаването се извършва чрез залепване на уведомление на вратата или на пощенската кутия, а когато до тях не е осигурен достъп – на входната врата или на видно място около нея. Когато има достъп до пощенската кутия, съобщението се пуска и в нея. В съобщението се посочва, че документът е оставен в деловодството на ДСП (сочи се адрес) и може да се получи в едномесечен срок. За този вид съобщаване/връчване се съставя протокол от служебните лица за датата, часа, мястото и свидетелите на действието. Документът се счита за връчен с изтичането на срока за получаването му от деловодството на ДСП, т.е. след изтичането на седмия ден се брои 14-дневният срок за обжалване.

Когато връчването на предписанието не може да бъде извършено чрез посочените по-горе способи (включително чрез залепване на съобщение на адрес), съобщение за издаденото предписание се поставя на таблото за обявления на ДСП за срок не по-кратък от 7 дни, след изтичането на който се смята за връчено. За поставянето и свалянето на съобщение на таблото се съставя протокол, в който се описват датата, часа, свидетелите, в присъствието на които служебното лице е извършило действието, като се посочва и дата на издаване, номерът на задължителното предписание и лицето, на което се издава. Документът се счита за връчен с изтичането на срока за получаването му от деловодството на ДСП, т.е. след изтичането на седмия ден се брои 14-дневният срок за обжалване.

Д. Взаимодействие между институциите при специфични случаи на дете в риск, вследствие родителски конфликт:

1. При отсъствие на съдебен акт относно упражняване на родителските права и режим на лични контакти

1.1. Договаряне между родителите на грижите за детето с посредничество на ДСП и социална услуга – относно местоживеене; образователна институция, която детето да посещава; кой ще се грижи за детето, когато другият родител отсъства; как и от кого ще се извършва предаването на детето; договаряне на аудио и видео разговори на детето с отсъстващия родител; договаряне на здравни грижи при нужда; участие на разширените семейства в обгрижването на детето и други сфери, идентифицирани при оценка на потребностите му, капацитета на двамата родители и оценка на риска. За целта могат да бъдат използвани различни технически средства, ако местоживеенето на родителите е в различни градове или има заповед за защита, както и може да бъде допуснато включване на упълномощените от тях да ги представляват адвокати. Родителите трябва да бъдат консултирани, че участието им в договарянето и изпълнението на постигнатите договорености ще бъде документирано съобразно изискванията на ППЗЗДет. за развитие на случая, като направените изводи ще бъдат включени в социалните доклади, изискани от съда по съответните съдебни производства. При отсъствие на сътрудничество от страна на родителите следва да бъдат прилагани рестриктивните мерки, разписани в ЗЗДет. и ППЗЗДет. В работата по случая могат да бъдат привлечени външни специалисти, например при идентифицирана необходимост от терапевтична работа с родителите.

1.2. Задържане на дете в разширеното семейство и отказ да бъде предадено на родител

Родителите и ненавършилите пълнолетие деца живеят заедно, освен ако важни причини налагат да живеят отделно. Когато детето се отклони или бъде отклонено от местоживеенето си, районният съд по настоящия адрес на родителя по негово искане постановява връщане на детето, след като го изслуша (чл. 126 от СК).

Ако съдът установи наличието на важни причини родителите и ненавършилите пълнолетие деца да не живеят заедно, той отказва връщането на детето при родителя и уведомява ДСП по настоящия адрес на детето, която предприема незабавно мерки за закрила.

В тази хипотеза на задържане, когато има предпоставки деянието да съставлява престъпление, ДСП може да потърси мнението на дежурен прокурор при съответната районна прокуратура⁶.

2. При наличие на съдебен акт, постановяващ упражняване на родителските права и режим на лични отношения, който не се изпълнява

Принудително предаване на дете – чл. 528 от ГПК

Сезиране на районен съд – по чл. 182, ал. 2 от НК, във връзка с чл. 193а от същия

3. Взаимодействие между ДСП

При промяна на местопребиваването на детето и неговото семейство оригиналното досие и случаят се препраща към ДСП по новото местоживееие, като ДСП водила случая до момента запазва копие от досието при координиране действията на двете дирекции.

Когато в работата по случая са включени две ДСП, ОЗД при ДСП, на територията на която е родителят, който не полага основните грижи за детето, взема активно участие в изработване на плана за действие по случая съвместно с ОЗД, водещ случая. Препоръчително е планирането на дейностите за този родител и за подкрепящите го да се осъществи от съответното ОЗД, тъй като същият носи пряката отговорност за проследяване изпълнението на тези дейности, както и за актуализирането им при неизпълнение. Тези дейности се вписват в плана за действие по случая.

Трябва да се има предвид, че съгласно разпоредбите на чл. 16а, ал. 3, ал. 4 и ал. 5 от ППЗЗДет., планът за действие се съгласува с родителите на детето, с настойника, с попечителя или с лицето, полагащо грижи за детето, както и със самото дете в съответствие с възрастта и степента му на развитие, ако това не противоречи на интересите на детето и не нарушава правата му. Социалният работник организира периодично срещи за преглед и актуализиране на оценката и изпълнението на плана за действие с всички заинтересувани страни. Срещите по чл. 16а, ал. 3 от ППЗЗДет., касаещи съгласуването на плана за действие, се провеждат периодично в зависимост от развитието на случая, но най-малко на 6 месеца.

Когато родителите живеят на територията на две ДСП, при оценката на случая активно се включва ДСП по местоживееие на родителя, който не полага основните грижи за детето. Изготвената от нея оценка на родителския капацитет и на връзката на детето с разширеното семейство се включва в оценката на случая. За активна връзка може да се осъществяват редовни екипни срещи, включително и чрез видеоконферентна връзка.

Координацията между компетентните ДСП и ангажираните социални услуги трябва да бъде осъществявана и чрез провеждане на редовни екипни срещи, например на 3 месеца включително с доставчиците на социални услуги, към които са насочени родителите и децата, ако има такива.

4. Провеждане на „Семейна конференция“

„Семейната групова конференция“⁷ е подход към планирането и вземането на решение. Тя е подходящ и ефективен подход в случаи, в които семействата „могат да

⁶ В случай, че задържането е „при отсъствие на съдебен акт, постановяващ упражняване на родителските права и режим на лични отношения“ или заповед за защита от домашно насилие, прокурор може да съдейства на служителите на ДСП само при осъществен състав на престъпление.

⁷ Из Методическо ръководство за предоставяне на услугите „Формиране и развитие на родителски умения“ и „Семейно консултиране и подкрепа“, изработено по Проекта за социално включване, реализиран от Министерството на труда и социалната политика, с финансовата подкрепа на Международната банка за възстановяване и развитие.

намерят сами решения“⁸. В тази връзка, предприемането на тази стъпка трябва да бъде предхождана от допълнителна работа и с двамата родители, включително и от страна на социална услуга, работеща със семейството, ако такава е включена като ресурс. Препоръчително е, при възможност, да се използва ресурсът на подготвени за целта специалисти на социални услуги, които биха се ангажирали професионално с фасилитиране на такъв формат среща.

Семейната (фамилната) групово конференция е начин за намиране на решение на различни проблеми, при който деца, родители, членове на разширеното семейство, близки, приятели се събират, за да се планират съвместни действия и да се вземат съвместни решения. Тя дава възможност на семейството да се събере, да използва собствените си сили и ресурси и да изработи възможно най-добрия план за преодоляване на проблема на детето, на конфликта между родителите. При този метод или подход специфичното е, че членовете на семейството вземат решения и поемат отговорността за изпълнението им. В случая професионалистите не решават – те предлагат необходимата информация и подкрепа или услуги⁸.

Информация за лицензираните доставчици на социални услуги, които могат да оказват подкрепа на децата и техните семейства, може да се намери на официалната електронна страница на Агенцията за качеството на социалните услуги в Регистър на лицензираните доставчици на социални услуги. Добрите практики и ефективността на социалните услуги са видни в Годишен анализ за състоянието и ефективността на социалните услуги⁹.

IV. Мониторинг

A. Вътрешен – в рамките на самата институция

1. Агенция за социално подпомагане (АСП)

1.1. Осъществява се постоянно от началника на ОЗД, който съгласува оценките по случай, социалните доклади, плановете за действие и техните прегледи и развитието по случай, както и от директора на ДСП, който съгласно чл. 36 от ЗЗДет. извършва текущ контрол по ефективността на предприетите мерки (Виж Методика за управление на случай за закрила на дете в риск от отдел „Закрила на детето“).

1.2. На тримесечие Регионалната дирекция за социално подпомагане проследява прилагането в практиката на утвърденото Методическо указание за работа по случай на деца, в риск от родителско отчуждение, и спазването на дадените от АСП и Механизма за работа и сътрудничество между институциите по случаи на деца, въввлечени в родителски конфликти, като това се реализира в рамките на Механизма за осъществяване на контрол за качествено изпълнение на служебните задължения на служителите от отделите „Закрила на детето“.

2. Другите отговорни институции от структурите на МВР, Министерство на образованието и науката, Министерство на здравеопазването и прокуратурата на тримесечие, изискват информация от подчинените им структури за прилагането на Механизма, за трудностите и предизвикателствата в работата по случаите на родителски конфликти.

3. Общини

На шестмесечие чрез Комисията за детето, която обобщава и анализира информацията относно прилагането на Механизма.

⁸ Из „Принципи и практически насоки“, Фамилна групово конференция, Фондация Лале.

⁹ <https://aksu.government.bg/registar-na-licenziranite-dostavchiczi-na-soczialni-uslugi-2/>
<https://aksu.government.bg/wp-content/uploads/2022/08/godishen-doklad-na-sastoyaniето-i-efektivnostta-na-soczialnite-uslugi-2021.pdf>

Б. Външен – осъществява се от Държавната агенция за закрила на детето, като специализиран орган за ръководство, координиране и контрол

1. Шестмесечен: На всеки шест месеца след приемането на Механизма чрез събиране на информация по образец от всички отговорни институции по прилагането му.

2. ДАЗД изготвя обобщена информация с резултатите и с конкретни предложения за подобрене при възникнала необходимост, която се изпраща на заинтересованите страни.

3. Механизмът се изменя и допълва под ръководството на ДАЗД в съответствие с:

3.1. нормативни промени;

3.2. възникнала необходимост, вследствие на практиката по прилагането им;

3.3. други случаи извън т. 3.1 и т. 3.2.

4. След приемането на измененията и допълненията на Механизма незабавно се предприемат действия по информиране на участниците в процеса за настъпилите промени и се оповестяват чрез публикуване на официалните електронни страници на ДАЗД.

5. При констатирани неподходящи практики, при постъпили сигнали или по искане на заинтересованите страни ДАЗД може да инициира дискусии за отстраняване на неправомерните практики и за подобряване на междуинституционалното сътрудничество.

X

Лазар Лазаров-зам.министър-председател
министър на труда и социалната политика

X

Иван Демерджиев-зам.министър-председ...
министър на вътрешните работи

X

проф. д-р Сашо Пенев
министър на образованието и науката

X

Крум Зарков
министър на правосъдието

X

д-р Асен Меджидиев
министър на здравеопазването

X

Иван Гешев
Главен прокурор на Р България

X

д-р Теодора Иванова
председател на ДАЗД

X

Румяна Петкова
изпълнителен директор на АСП

X

Силвия Георгиева
изпълнителен директор на НСОРБ